

**R. P. Christophori De Ortega È Societate Iesu, Quondam
Scolasticæ Theologiæ publici Professoris, ac ejusdem
Facultatis Præfecti ... Theologia Controversiarum
Dogmaticarum, & Scholasticarum, de Divina ...**

**Ortega, Cristóbal de
Lugduni, M.DC.LXXX.**

IV. De prouidentiae effectibus, & genere causalitatis ab ea in ipsos
exercitæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94285](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94285)

contra eam nostram conclusionem militat, atque ab eisdem Doctoribus instruitur, monstrabo imbecillitatem. Præstat nunc postremam ad plenam, absolutissimamque rei præsentis intelligentiam examinandum An, scilicet, necessitas aliequationis finis alicuius a Deo intenti toti coniuncto ex omnibus specialibus Dei providentiis solummodo concessam à nobis certamine primo, numero quarto, conclusione secunda, & quam nulli seorsum providentiæ adhuc ad universalem finem gloriæ Dei obtinendum convenire posse monstravimus hæcenus) ex efficacia, seu efficacia aliqua toti illi coniuncto ex specialibus omnibus providentiis conflato intrinseca ad aliquem saltem vage illarum finem obtinendum proveniat? Qua in re Ruiz noster citata d. 4. sectione tertia, numero tertio, conclusione tertia affirmativè respondet asserens, de ratione coniuncti finis omnium providentiarum esse efficaciam illam ad aliquem saltem providentiæ alicuius ex ipsis finem assequendam, ac proinde toti coniuncto illi intrinsecam efficaciam esse, quod explicatus docet, numero 4.

8. Dico tertio: Nulla efficacia ad aliquem adhuc obiectivè liberæ providentiæ alicuius vage, hunc vel illum finem, de facto, & absolute assequendum intrinseca est toti illi providentiarum omnium diuinarum obiectivè liberarum coniuncto; ac subinde ex intrinseca eius efficacia, necessitas absolute assequendi aliquem providentiæ alicuius ex ibi contentis finem minime provenit: est contra Ruiz probanda, non quidem ex questione libertatis operis, seu effectus liberi præiudici, ut iuxta nostra principia contra necessitatem, & efficaciam omnem antecedentem ad effectum quemvis liberum probandum aliquis putaret: id enim solum evincit cum necessitas, & efficacia antecedens effectus alicuius determinat, & in individuo est; non autem cum est effectus, seu actus alicuius distinctum, huius, vel illius: ut controuersia sexta, de Incarnatione d. i. questione tertia, certamine tertio ostendebamus. Probat ergo vnicè ratione, qua Ruiz ipse immediate numero quinto, secundam suam conclusionem probaverat, ac nos certamine primo, numero quarto, conclusionem eandem, secundam etiam nostram, probavimus: idem enim nequit non coniunctum illud omnium providentiarum aliquem finem ab aliqua ex providentiis in eo inclusis intentum assequi, & absolute obtinere: quia quis eget concursu causæ universalis primæ scilicet Dei, rationabiliter ex fine, & providentia operantis, & media ad illum disponentis: itaque necessitas hæc est intrinseca, & passiva effectus, & indigentia diuinæ providentiæ, ut sit, quia creatura est, & sine Deo, cuiusque providentiæ aliqua esse subinde nequit: non autem est necessitas actiua alicuius providentiæ, à qua est, & causatur, nec coniuncti totius, quod solum ratione illius providentiæ hunc effectum, & finem assequetur de facto, & ratione alterius alterum; tametsi nunc actiua necessitate antecedenter ab ea, à qua procedit atque absolute est, neque à reliquo coniuncto, & in actu primo determinetur, ut fiat, atque absolute existat.

8. Contra sex conclusiones tota hæc questione à nobis posita, & fundatas nihil opponi potest, quod cuiusvis probatione non difficiatur, atque evanescat, à ratione agatur; idcirco rationes Caietani, Alvaræ, & sequacium contra primam nostram conclusionem, certamine 1. memoratas à Ruiz nostro certamine primo à numero 10. & distinctas sectione 4. à numero 7. seipsas collabentes omitto. Sed contra primam opponitur Boëtius 4. de consolatione Prosa 6. post init. & circa medium, ubi si singularum rerum, etiam fortuæ, providentiam esse ait, formam immobilem, & stabilem, quæ eis immobilitatem, & stabilitatem, ac immutabilitatem præstat, premitque indeclinabilem causam ordinem, qui res mutabiles, & aliqui temere fatiuntur, propriis incommutabilitate coercent. Quibus similia scribit Nazianzenus orat. contra Iulian. aliquantum ab initio, & Ecclesia sic orat. Deus cuius providentia, in sui dispositione non fallitur. Respondetur: his Patres, & Ecclesiam solum docere conclusionem

nostram secundam positam certamine de coniuncto omnium providentiarum specialium, quæ in Deo sunt: quod totum nihil creatum præterfugere potest: quia quicquid ab vltis providentiæ ordine decedit, ac recedit, recedit in ordinem alterius, ut explicavimus hæcenus: neque nihil temere fluctuat, calare, & fortuna extra Dei providentiam iactatur; sed quicquid in rebus est, vel non est, intra providentiam continetur, ac proinde falli Deus non potest, nec Dei providentia. Boëtium huius sententiæ, & locutionis Authorem audi, & se, & ipsam ita explicantem sub eius profe finem. Ordo enim quidam cuncta completitur: ut quod ab assignata ordinis ratione decessit licet in alium, tamen ordinem, relabatur: nequid in regno providentiæ liceat temeritati. Opponitur definitio providentiæ à Damasceno 2. de fide capite 69. initio à nobis recitata questione secunda, certamine 1. numero tertio, ubi de existentia necessaria subiecto cui providentiæ agere Damascenum, non autem de omnibus effectibus, & finibus intentis vidimus: & quidem, cum ipse 3. de fide capite nono, vers. finem primus post Chrysostomum voluntatem Dei antecedentem, & quantum ex se ipso est, à consequente distinxerit, ut varios providentiæ Dei modos explicaret: & demum Deum, præsertim, præcedentem velle omnes salvari: In providentiæ Dei modis enumeret: quem effectum, & sine intento carere in plenique nostrum sciebat: quo pacto nullam specialem providentiam eo carere negaret, omnesque, & singulas subiade, effectum, & finem intentum obtinere doceret? Quod autem sub inferius definitioni illi subiunxit, nolque ibidem retulimus, eandem atque definitionem ipsa, sensum continet. Nec refert hanc rationem postremis illis immediate subiunxisse ut eorum veritatem probaret. Omnia enim quæcumque voluit fecit: & voluntati eius nullus resistit. Solum enim probat bonam Dei voluntatem esse omnium concentuam, & prorsus voluntatem omnium, ut dixerat, ac proinde nihil extra eam, atque providentiam totam omnia continentem, & providentem egredi posse (ut diximus ex Boëtio, & Nazianzeno) ac diuagari.

QVÆSTIO IV.

De providentiæ effectibus, & genere causalitatis ab ea in ipsos exercita.

Providentiæ cuiusque specialis Dei effectus singularim recensere, nedum examinare, & statuere, inutilis, magnam partem, opera esset, prolixæque, immo impossibilis: quare de aliquot eorum generibus agendum est, de quibus Doctorum communis consensus est vel dubitatio: quo autem genere causæ à providentiā causentur statuendum etiam hic est; ne quid ad providentiam spectans indisputatum relinquantur.

CERTAM

CERTAMEN I.

*Effectus prouidentie examinantur,
ac statuuntur.*

1. **H**Ac de re sub titulo mediata, vel immediata operationis, conseruationis, & gubernationis rerum per Dei prouidentiam egit noster Ruiz latissime disputatione quinta, per duodecim oblongas sectiones totas, quibus multa scripturae, & Patrum eruditione, rationumque momenti pleraque discussit ac statuit philosophica, disputationibus Theologicis supponenda potius, quam ex instituto examinanda, & statuenda: in iis sunt. Primo immediatus Dei concursus ad creaturarum rerum, & primam productionem, & conseruationem, siue se solo, siue in secundarum causarum consortio eas, vel conseruet vel producat. Mediatas item Dei concursus, & operatio ad res omnes, quas mediis causis secundis, vel producit, vel conseruat. Eo enim ipso, quod earum causas secundas immediate conseruat, & producit, eorum effectus omnes mediate producere, & conseruare certissimum, atque euidentissimum est: hic vero non probandum, nec disputandum, sed ex physicis potius controuersia de causa sufficiente supponendum: interim legat, qui uolet, Ruiz praesertim sectione 2. 3. & 4. solum ergo disputandum hic Theologicè erit: an rerum creaturarum à Deo, tam mediata quam immediata productio, conseruatio externumque regimen, dispositio, & gubernatio sint effectus proprii prouidentiae Dei.

2. Dico primo: Conseruatio rerum est effectus proprius prouidentiae diuinae cum erga res alias, tum ergo rem ipsam, quibus, ut subiecto *cui* prouident. Ratio est: quia rerum conseruatio, eam rei unicuique, tu in aliis rebus ad finem cuiusvis, vel conaturalis, vel Dei arbitrio, ultra, immò supra naturalem eius potentiam, & exigentiam praestitutum, uile & conducentis est: Ergo ex intentione illius finis consequendi potest à Deo, vel rei ipsi, vel rebus aliis de eius conseruatione prouideri, quare, & rei conseruatio est effectus prouidentiae, vel de re ipsa, vel de alia vel aliis, tanquam subiecto *cui* de mediis prouidetur à Deo habere, & impensae. Quando autem ex prouidentia conseruata rei impensa, vel aliis exhibitae de facto causetur, ex conducentia conseruationis rei, vel ad eius, vel ad alterius, seu aliarum etiam finem intentum pensandum est. Vnde saepe prouidentiarum plurium, & rei ipsi, & pluribus aliis impensarum rei uariis conseruatio effectus erit, uerbi gratia, iusti conseruatio, ut pii adhortationibus, & operibus, & sibi ad propriam salutem, & aliis uerbo, & exemplo ad salutem ipsorum proficiat: eandem conclusionem probant testimonia ex scriptura & Patribus, quae mox afferemus & eam cum duabus sequentibus tradunt.

3. Dico secundò: prima omnium rerum productio effectus diuinae prouidentiae est: ita uero ut uuius rei productio sit effectus prouidentiae rei vel rebus aliis ut subiectis quibus à Deo prouidetur impensa, non autem prouidentiae impensae rei primo productae tanquam subiecto *cui* prouidentiae illius, qua primo producit. Probatur per partes, & prima ex dictis quaestione tertia, certamine primo, numero quarto, conclusionem secunda, quia nihil creatum produci, ponique primo in rebus absolute à Deo, vel se solo vel in consortio causarum alio modo potest, nisi ex aliquo fine, ad quem uile, conducentique sit: quare nec poni potest, nisi ex aliqua prouidentia. Secunda pars conclusionis aequa facilitate probatur: quia rerum prima productio prouidet Deus subiectis salutem aliis, quibus prouidet de mediis ad finem consequendum: in

naturalibus patet: in herbe, & semini productione, quibus, pecora alantur, ac uiuunt: aliquot minorem animalium cum caelestium, seu aëre eorum, tum terrestrium, & aquatilium, ut maiorem praedae, & alimentum cedant: tum denique frugum, immo, & creatorum, & animalium omnium productio eo est, ut tuenda, & oblectanda uita hominum, commune commodis, & uisibus inferant: in supernaturalibus gratiae auxilium, & donis productis, ut accuratam suam felicitatem omnes homines assequi possint, atque et eis plures de facto assequantur: & quidem, cum illa primo nisi ex Dei prouidentia aliqua produceretur, & prima parte probauimus: atque ex prouidentia de re ipsa primo producta, ipsique, ut subiecto *cui* impenditur, produci primo nequeat, ut probatur tertia pars conclusionis ostendimus: necessario prouidentia de re ipsa vel aliis, ut subiecto *cui* effectus prima rei causae productio erit.

4. Tertia conclusio pars quae difficillior apparet probatur etiam facile ex dictis quaestione secunda, certamine primo à numero secundo: quia, id, quod supponitur necessario ex parte subiecti *cui* prouidentia, nequit esse effectus prouidentiae ipsius: atqui oblectatio rei prima productio, & existentia supponitur ex parte subiecti *cui* prouidentia, cui scilicet per illam prouidetur: ergo nequit esse effectus prouidentiae eiusdem. Discursus legitime concludit. Maior est evidentia huius ex terminis nota: quia alias daretur motus casualis, & praecedentia, ac posterioritas naturae intra primam productionem, & prouidentiam ipsam, id quod multiplici ex parte repugnat ut in controuersia notum cum Physicis, tum Theologicis multis obiectum. Minor probata à nobis ex quaestione secunda certamine primo à numero secundo, praesertim producta à ratione numero sexto, ex nobis certo principio (inmeti contra Doctores plures) iacta controuersia quae, de uoluntate disputatione secunda, quaestione certamine 3. numero 3. à cap. deinceps à nostra uisioribus obiectionibus vindicatur. Deinde eadem nota ex scriptura, & Patribus amplius simul cum tribus conclusionibus hoc certamine statuit, ac tertia tam statuenda confirmabitur: quia testimonia de his omnibus agunt.

5. Tertia conclusio externum totum regimen ad gubernatio, & dispositio extrinseca causarum, tanquam omnium ad finem etiam assequutionem (ubi de facto est) inclusue, est effectus prouidentiae: et subiecta omnibus conclusio. Probatur: quia externa gubernatio, & dispositio rerum in finem, stat in rerum conseruatione, mediorum prima productione causarum occurrentium secundum naturam, & casualitatem, licetque, & naturae ordinem ad finem intentum, eandemque consequutionem confluxu, & cooperatione: haec autem omnia à Deo ex aliquo fine, clasque intentione proueniunt, ut partim probatum est conclusionem prima & secunda & notum est omnibus, non addit notum: ergo tota extrinseca rerum gubernatio, & dispositio ad finem assequendum, quare & ipsa est assequutio (si addit) effectus prouidentiae alienius est. Probatur consequentia: quia quidquid à Deo ex intentione alienius finis oblinendi fit, ex eius prouidentia fit, estque prouidentiae effectus: siquidem nihil aliud prouidentia est, quam scientia diuinae uoluntatem absolute electam, & appositam, atque ipsa uoluntas absoluta electa, & disposita eorum, quae ad finem aliquem praesentium assequendum deducunt.

6. Sed audiamus scripturam, & Patres tres propositas conclusiones totas, atque minorem syllogismum quo tertiam partem conclusionis secunda probauimus numero quarto, simul comprobantes. Primum testimonium fit ex 1. ad Hebr. 1. ubi Dei Filius testatur: *portans omnia uerbo uirtutis sua, ad quem creatus: ipse uerbo suo cuncta facit, seruatque, inquit, omnia: hoc est gubernat omnia, siquidem cadentia, & ad nihil tendentia continet. Non enim minus est conseruatum mundum, rerum conseruatione, & dispositione, quam*

fecisse. Commentarius Ambrosio tributus. *Portans, id est gubernans, omnia eo verbo virtutis suæ, per quod fecit omnia. Non enim minus est gubernare mundum, quam creare: subdit rationem etiam à Chrysostomo proxime recitatis subiunctam. Nam, in creando quidem, ex nihilo rerum substantia producta sunt; in gubernando vero, ea, quæ facta sunt, ne ad nihilum redeant, continentur.* Primali. *Portans pro eo, quod est gubernans & regens. Verbum igitur Dei Patris, omnia, quæ fecit, verbo virtutis suæ portat: hoc est potentia virtutis suæ, & verbo virtutis suæ omnia gubernat; ac regit. Non enim minus, &c. Theodoretus sic exponit. Non enim solum fecit omnia, sed ea etiam dirigit, & gubernat: insignem autem eius ostendit potentiam, cum dixit verbum ei sufficere ad omnium fabricationem, & eorum curam, & providentiam: Consonant Theophilact. & Haymo ad eam locum, Anselmus etiam. Portans, id est sustinens, ne decedant, & in nihilum revertantur: unde creatas ab ipso servant.*

7. His sane locis res creatas iam primo à Deo eius postmodum conseruationi, gubernationique subditi à scriptura, & Patrum sententia, & interpretatione docemur: ac proinde rei primam productionem, & existentiam, & eam vellet Deus gubernare conseruatione, ac dispositione explicata aliarum rerum suæ producendarum, suæ loco tempore, &c. disponendarum, ac proinde, ut eis providere debere supponi: neque esse posse providentiam de ipsa re subiecto cui effectum iuxta tertiam 2. conclusionis partem. Cetera vero conclusionibus asserta esse absolute effectus providentiæ, quod totum eadem subtilitate distinguens complexus est locus alius ad Coloss. 1. Omnia per ipsum, & in ipso creatas sunt: & omnia in ipso constant, quæ ita interpretatur Chrysostomus homil. 3. scilicet in ipsum pendens omnium hipostatis. Non solum ipse ea ex nihilo ad hoc, ut essent produxit, creandi voluntate, sed & idem ipse, nunc quoque, ea conseruat, & tunc (providentia) ita, ut, si ipse cura desisterent, mox perirent, & corrumpere: sed non dixit conseruat, quod crassius fuisset: sed, quod subtilius: nempe, quod omnia in ipsum pendunt: duntaxat ad ipsum annexa, & inclinari iure, scilicet, creationis ab ipso Deo indigantque existentia in suis omnibus satis est ad conseruandum, & asseruendum. Theophilact. Nec ipse ea tantum condidit: verum etiam ea ipse continet: itaque, si ab eius providentia auellantur pereunt. Non dixit autem ad ipsum pertinere sed quod exactius est in ipsum respiciunt, ut quibus, & ab eo pendunt. Quæ Sancti Chrysostomi sententiam, iuxta nostram paraphrasim, etiam exprimeunt Theodoretus Non solum (ait) est omnium opifex: sed etiam eorum geris totum, quæ fecit: & gubernat creaturam, quæ sit per eius sapientiam, & potentiam. Mirro plura alia scripturæ, & Patrum ea exponunt pro his omnibus testimonia quæ pro sola sententia à Deo, eiusque providentia multa sua eruditione possit Ruz noster citata disputatione 5. sectione 2. à medio, & tota sectione tertia, cum tamen tres totas conclusiones eadem energia continent: quia recitata pro eis confirmandis sufficiunt.

CERTAMEN II.

Quonam cause genere Providentia Dei
suos effectus producat, & de
annexis quibusdam?

1. Dicendum est primò Dei providentiam causam materiale, formalem, aut finalem creatorum suorum effectum non esse: ita communitur omnes nullo excepto. Non formalis, quia neque eos vltatenus informat. Non materialis, quia, nec ab eis informatur: cum eis quidquam integrat, nec constituit. Non

Christoph. de Origa, de Deo 110. Tomus II.

finalis: quia non providetur rebus à Deo, ut eius providentia sit, sed potius, ut res persistant, commodèque persistant atque ad suos quæstiones perveniant: & quamvis Deus finis sit, ad quem creatas omnia tendunt, ac tandem suæ mediæ, suæ immediate ordinantur, suo quaque loco, & gradu obtinendum: ac proinde in obliquo à providentia de mediis creaturatum, ut finis tangatur Deus, providentiæ ipsi identificatus totum id de materiali est, non de formali: quare illud Augustini questione 24. ex octoginta tribus: Porro illud bonum, cuius participatione sunt bona cetera, quæcumque sunt, non per aliud sed per se ipsum bonum est: quam divinitatem etiam providentiam vocamus: Nihil pro finali causalitate providentiæ increatos effectus magis, quam pro causalitate formali immensitatis, æternitatis, & reliquorum attributorum in ipsa quovis sensu ea verba Augustini usurpentur: sed ibi tamen Augustin. non de summo bono, ut finalis rerum, in obliquo adhuc, causa est, loquebatur: sed ut participabile ac diffusibile sui in creaturas, quod quidem actus, & media providentia sit, fierique solummodo potest: quare, & providentia nominatur.

2. Dico secundò cum omnibus Theologis, & Philosophis. Providentia divina in res creatas causæ, & causalitatis actus, seu effectus munus, & genus exercet: citavi Philosophos omnes: quia non desunt Scholastici, qui putent Deo, ac subinde providentiæ divine actus causalitatis genus, & munus in res mundi creatas, ab Aristotele & Averroë fuisse negatas. Ceterum oppositum de his Philosophis sentent Sanctus Thomas, & reliqui: quod pressè, tamen, quantum satis est, probat Scaliger exercitat. 361. & 365. §. 4. fultus vero Pennotus 8. Propugnaculi capite secundo, nec pluribus opus est, ut mens Aristotelis pro Dei, suæque providentiæ actuitate increata omnia demonstrat, quamvis, quæ de primo motore, & causa prima actus Deo scriptæ, eiusque increata actuitate necessaria, ex qua Deum existere, absoluteque esse demonstravit locis à nobis citatis 1. de Deo vno controuersia prima, d. 1. questione secunda, ubi speciatim vim huius demonstrationis pro Dei existentia examinamus. Probat primò ex locis scripturæ, & Patrum datis, citatisque, & ad nostram Ruiz remissis certamine primo, numero sexto & septimo ex illo Ioannis 5. Pater meus &c. quæ modo operatur, & ego operor. Acton. 17. In ipso enim vivimus, movemur, & sumus. 1. Corinth. 15. Deus autem dat illi corpus, sicut vult. Job 10. Manus tua Domine fecerunt me, &c. capite autem 9. 38. 39. multa de siderum celorum, elementorum, & animalium operationibus, recenset, Deoque, ac eius providentiæ, ut præcipuo agenti, & effectrici attribuit Psalm. 103. & 146. Qui producit in mentibus sanum, &c. & 138. Tu formasti me: & posuisti super me manum tuam, & Psalmo illo 103. Omnia in sapientia fecisti. Proverb. 3. Dominus sapientia fundavit terram, & stabilivit celos prudentia. Matth. 5. Solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit. Lucæ 11. Pater meus celestis pascit illa: ubi & Matth. 10. ac totis scripturæ libris passim extant præ hac conclusione testimonia innumera: quæ illam de fide, atque in eius dogmatibus sitam esse probant. A ratione verò Theologica est certa conclusio: quia providentia, & scientiam de rebus creatis practicam, ac subinde earum actuum, atque item absolutam electionem, & voluntatem, quæ agendi ad extra proximum principium Deo est, essentialiter claudit.

3. De causæ exemplaris, & ideæ, suæ formæ rerum extrinsecæ, ad, & iuxta quam rationalia agentia, & ex arte operantia plerumque sua opera, & effectus producant causalitate, an providentia increata suos effectus, quos diximus, illam exerceat? nonnulla est Theologis difficultas: in qua Alexand. prima parte, questione 26. m. 2. prope fin. & men. 3. articulo tertio. Albertus questione 67. m. 2. argument. 7. & 6. & m. 4. articulo 1. & Cap. in 1. d. 40. articulo secundo, conclusione 1. & 3. Sanctus Thomas d. 39. questione secunda, articulo primo, d. 5. ac

Oo de

de veritate questione quinta, articulo primo, ad 1. & prima parte, questione 116. articulo secundo corpor. & ad 3. teste Ruiz citata d. 7. sectione prima, numero primo, Richardus d. 39. articulo secundo, questione prima, Durandus questione sexta, articulo primo, etiam ab Alexandro, Alberto, & Richardo, seu potius Capreolo, dissentiat numero secundo, quod hi causam exemplarem rerum creatarum prouidentiam esse velint ratione scientia practica, quae imperium suae voluntatis, siue intellectus praecedit: ipse vero contra ratione impetui intellectus, quod post omnem voluntatis actum est (& quo prouidentia diuina, vel stat, vel completur iuxta eius memoratam sententiam d. 2. questione prima prouidentiam exemplarem causam rerum esse malit. Quo super confutatus satis est ex dictis contra suppositum, & suppositum suum intellectualem imperium citata questione prima, toto certamine tertio. Nunc igitur de sententia praesenti, quacunque ratione, & modo ab eius Doctoribus asseratur, agendum, ferendumque iudicium est.

4. Dico tertio, Prouidentia causa exemplaris rerum creatorum effectuum non est, nec respectu illorum munus idae villatenus exercet. Probatum facile ex dictis tomo primo, de Deo vno controvertia secunda, d. vltima, questione 3. de ideis diuinis, certamine quarto, ubi ostendimus eas non stare in actu scientiae vilius diuinae, sicut, nec artificis alicuius creati ex arte operantis sed in obiectiua forma, iuxta quoniam, atque ad cuius imitationem artefactum opus efficiendum est. Probatum rursus testimonio ipso Boetij 4. de consolatione Prosa 6. quo pro contraria sua conclusione aduersarij in primis vtuntur: *Sunt artifices facienda rei formam mente percipientes* (obiectiuam, scilicet formam, quam, non qua, formaliter praecipit) *mones operis effectum, & quod simpliciter, praesentiarumque profecerat* (ecce iterum obiectiuam) *per temporales ordines ducti: ita Deus prouidentia quidam singulariter stabiliterque facienda disponit*. Nec aliud voluit, quae ex ipso subintelligitur sic recitatur, *Illud certe manifestum est immobilium simplicemque gerendarum formam rerum esse prouidentiam*: formam autem Ruiz extrinsecam artefactis in mente artificis existentem: quod ipsum idae vel exemplar est: sed quid inde noue forma extrinseca rerum prouidentia est ratione scientiae earum exactissima & practica, quam includit. An sibi tam prope contradiceret? Mouet autem hic Ruiz noster testimonia ista Dionysij & Damasceni, quae nihil praestare, vt idaeam scientiam diuinam esse probent ostendimus citata questione tertia de ideis certamine quarto, immo probare oppositum.

5. Restant dubiola dictis affinia, & facilliora. Primum: An diuina prouidentia ars proprie dicta sit. Respondetur partem artis propriae esse, non tamen ad omnia, ad quae ars, extendi prouidentiam, nec secundum se totam esse artem: Quod ars sit patet, quia scientiam practica, & artificiosam, vt rebus prouidentur, prouidentia includit, vt bene citati Doctores Prisci numero tertio. Inde probatur secunda responsi nostri pars. Nam scientia practica, & artis, seu artificiosa ad possibilissima omnia se extendit, prouidentia vero, eiusque scientia ad facienda solum, atque de facto exitura: immo vt diximus questione secunda, certamine primo a numero secundo, & questione hac certamine primo, numero 4. 6. & 7. de obiectis, seu subiectis cui seu quibus prouidentur, de solum absolute existentibus haberi prouidentia potest. Demum prouidentiam secundum se totam, & adaequatè sumptam non esse artem constat ex Sancto Thoma Capreolo, & alijs citatis: qui docent prouidentiam aliquid supra scientiam practica artificiosam, seu artem addere: & ex ratione, & essentia prouidentiae à nobis cum pleisque Doctoribus (reque ipsa nec modo loquendi & concipiendi solum attempta, cum omnibus praeter Thomam Dominicos Receptores, & Ruiz nostrum) statuta, atque probata

d. 2. Etenim vltra scientiam illam practica actum voluntatis, absoluteque electionis, & appropinquationis mediatorum ad finem praeventum prouidentia effluat claudat: ergo secundum se totam, omnemque (si potest) ars non est.

6. Secundum dubium: An prouidentia sit proprie dicta dispositio? Magister in 1. d. 35. sub uno conser latius dispositione, quae de faciendis solum est, patere prouidentiam, quae etiam de peccatis, ac non faciendis habetur: equiuocatione vocis *facienda* primo loco posita: secundo moraliter accepta est. Est dubium de puro nomine: nulla enim proprietas eius vocis specialissima tradita à Sancto Thoma 1. questione 49. articulo primo, ad 3. & articulo secundo ad 1. Durandus d. 39. questione tertia, numero 2. & 6. quae ad res habentes partes dispositio tantum refertur: bifariam est, & equiuoca eius vocis acceptio propria apud Patres, & Theologos. Primo per interna dispositione rerum ab aliquo extrinsecus disponendarum in ipsis consilio, & voluntate vt in verbo 24. cum dispositione intrinsecam: & in eis salus ubi multa consistit: & Plalmo 83. *Dispositio in corde suo dispositio*: & Psalmo 38. *Dispositio animae tuae* & testimonia vulgari nostro, & latino idiomate vixime Testatorum dispositiones, & voluntates vocantur: quae acceptione vocis dispositionis vlti est Augustinus 1. ad Monim. capite septimo, sub initio, & fine, & Boetius 4. de consolatione Prosa 6. post haec, ea acceptione propria quidem prouidentia dispositio est, vt bene Alexand. prima parte, questione 24. membr. 2. columna secunda. Albertus questione 49. m. 2. vlt. finem, quoniam & hac acceptione dispositio latius quam prouidentia patet: liquet enim primo faciendae, nec solum gubernandae iam factae minime esse dispositio possit.

7. Altera veto dispositiois, propria etiam, sedque vulgaris pro externa rerum dispositione, & ordine ab interna illa, & actua Dei prouidentia habetur Lucae 22. *Dispono vobis*, sicut dispositio mea Pater meus regnum, Sapient. 3. in multis tuis disponatur: cap. 8. *Dispositionis omnia iustitia*: capite vltimo. *Omnia in numero*, & mensura, & numero dispositi, capite duodecimo. *Iuste omnia disponis*, & cum magna reuerentia à patre tuo, & Ecclesiast. 33. *Quasi inuim regis in manu tua plasmasse illud*, & *disponere*: omnesque tui iudicium dispositionem eius: sic homo in manu tua, quae se facit: ita etiam dispositionem viximè frequenter Boetius vbi proxime, ipsa quoque haec prouidentia definitione, & ea sane acceptione prouidentiam dispositionem esse, diuine non magis potest, quam causa quaevis suus effectus huiusmodi compelleretur, manifestum est: ex hocque vocis acceptione dispositio effectus prouidentiae est, & quae hac causa illius vt patet: quoniam ita accepta dispositio latius quam effectus prouidentiae patet: cum in iis, quae à Deo cum ordine, & dispositione aliqua partium inter se producantur pro priori ad ipsorum gubernationem, & praescindendo ab eo, quod ad aliorum gubernationem, & finem his aliquodum producantur: quare, & ex Dei erga creaturam prouidentia prouenit dispositio illa rerum Deo extrinseca, (& specialissime dicta iuxta Sancti Thoma & Durand. citato numero sexto initio) in rebus inueniatur.

8. Tertium & postremum dubium: An prouidentia factum, non ethaicum, & erroneum, sed Catholicum, & Theologicum sit: & factum prouidentiam esse posse admittit Boetius loco proxime citato: quoniam in ipsa aduata est dispositio, & ordo factusque causarum ad fines prouidentiae ipsius dispositionis, & coordinatarum, quae dispositio, & ordinum, & merito. Quia fieri vox ad ordinem effectum à causis, exlo. & Astris ad ipsos necessarios effectus, & adhibentibus significandam primis à viciolophis inuenta, & visitata sunt: quare ad effectum, & inenitabili inductione liberarum creaturarum ad hoc effectum.

Disput. III. Quæst. IV. Certam. II. 291

effectus edendos, quasi immobili causarum vniuersalium, cæli, Astrorum, &c. ordine sublato (vt Catholicè auferri debet) ordo causarumque dispositio Deo extrinseca & rebus inherens mobilis tamen, & quoad operationes creatas libera à causis earum absolute euitabilis propriissimè fatum Catholicèque dicitur: quare cum Böttius hanc doctrinam ratione & exemplo artificis creati confirmasset, atque explicuisset concludit. Illud certè manifestum est: immobilem simplicemque gerendarum formarum rerum esse prouidentiam: fatum vero eorum, quæ diuina simplicitas gerenda esse disposuit mobilem nexum, atque ordinem temporalem.

9. Neque Augustinus aduersatur quinto de Ciuitate capite nono post medium dicens: Ordinem causarum ubi voluntas Dei plurimum potest neque negamus, neque fati vocabulo nuncupamus: tamen ab

eo quod Deus fati locutusque est semel, id est immobilitè, atque incommutabilitè. Psalm. 61. fatum Catholicè, illum à Deo præconceptum & prænuntiatum ordinem causarum dici posse, à seque dicendum fatum asserat: nisi hoc nomen iam in alia re soleret intelligi, quo corda hominum nolumus inclinari. Hæc de prouidentia fati, vt ex eis quæ hac controuersia, & quarta præced. de voluntate ac tomo primo, controuersia secunda de scientia, & 3. de decreto concurrendi cum causis libetis decisionem eorum, quæ in rebus ad prædestinationem, & reprobationem spectantibus difficilia arduaque videbantur plana, ac debita claritate & ingenuitate sua natua constituimus, sola, faciliq; generalium principiorum, præuentium applicatione (vt è docendis aliis commoda methodus requirit) gradum expeditiorem faciamus.

Christoph. de Ortega de Deo Vno. Tomus II:

Co 2 CONTR